

GÜCÜNÜN ZİRVESİNDE OSMANLI

Yavuz Sultan Selim'in oğlu ve onuncu padişah olan Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Devleti'nde en uzun süre tahtta kalan padişah'tır. Kırk altı yıllık iktidarı, devletin en ihtişamlı dönemi olmuştur.

Belgrad'dan Haçova'ya Osmanlı Zaferleri

Kanuni Sultan Süleyman tahta çıktığında Avrupa'da mezhep kavgaları başlamak üzeredir. Şarlken, başta Fransa olmak üzere Avrupa'nın tamamını hâkimiyeti altına alma politikası izledi. 1521'de Hristiyan dünyasının iki büyük hükümdarı Şarlken ile I. Fransuva arasında başlayan savaş ile Avrupa iki cepheye ayrıldı.

Batıda gazâ faaliyetlerinin devam edebilmesi için 1521'de Belgrad, 1522'de Rodos fethedildi. Belgrad'ın fethiyle birlikte Orta Avrupa'nın kapısı açılmış oldu. Osmanlıların batı yönlü seferleri için Belgrad, askerî üs hâline geldi. Rodos'un fethiyle birlikte de Mısır – İstanbul deniz yolu üzerindeki bir engel ortadan kaldırılmış oldu. Aynı zamanda Akdeniz'de yapılacak harekâtlar için yeni bir askerî merkez elde edildi.

Mohaç Meydan Savaşı (1526)

1521'de iki büyük Katolik hükümdar Şarlken ile I. Fransuva arasında başlayan savaş iyice şiddetlenmiş ve 1525'te I. Fransuva Şarlken'e esir düşmüştü. Fransa yönetimi Kanuni'den kralın kurtarılması talebinde bulunmuş, Kanuni Sultan Süleyman da yardımda bulunacağı sözünü vermişti. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman, Habsburglara yönelik faaliyetlere karşı Macaristan'ı bir üs olarak kullanmak istiyordu.

29 Ağustos 1526'da Osmanlı ordusunun Macar ordusunu Mohaç'ta hezimete uğratmasıyla birlikte Macar Krallığı ortadan kaldırılmıştır. Kanuni, Budin'i Osmanlı idaresine bağlamış, Osmanlı hâkimiyetini kabul eden Jan Zapolya'yı Macar kralı olarak tanımıştır.

I. Viyana Kuşatması (1529)

Kanuni'nin seferden dönmesinden sonra Habsburg taraftarı asilzadelerden bazıları Macar Krallığı için Kanuni'nin tanıdığı Zapolya'ya karşı, İmparator Şarlken'in kardeşi Ferdinand'ı destekledi. Jan Zapolya, Macar tahtında hak iddiasında

bulunan Ferdinand tarafından 1527'de Budin'den çıkarılınca, Osmanlılardan yardım talebinde bulundu.

Kanuni, 1529'da Budin'i kurtarmak için sefere çıktı. Şehri teslim alan Kanuni, Macar tahtını yeniden Jan Zapolya'ya verdi. Ardından Budin'deki himayesini güçlendirmek için Viyana'yı kuşattı.

Kanuni, aslında Budin'e yürümek için toplanan Ferdinand'ın ordusu ile savaşmak istemiş ve buna göre hazırlık yapmıştır. Kışın yaklaşması ve kuşatma savaşı amacıyla hazırlık yapılmamasından dolayı kuşatma kaldırılmıştır.

Almanya Seferi (1532)

Avusturya Arşidükü Ferdinand'ın, ağabeyi İmparator Şarlken'e güvenerek Macaristan'da hak iddia etmeyi sürdürmesi üzerine Kanuni, 1532'de Şarlken üzerine harekât başlatmıştır. Alman Seferi denilen bu seferde İmparator Şarlken, Osmanlı ordusuyla karşılaşmak istememiştir. Sefer sonunda Osmanlıların çıkarlarına uygun şartlarda İstanbul Antlaşması yapılmıştır (1533).

İstanbul Antlaşması (1533)

- ☞ Ferdinand, Macaristan'da iddia ettiği haklardan vazgeçmiş ve Zapolya'nın Osmanlı bağlı olduğunu kabul etmiştir.
- ☞ Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne vergi ödemesi hükmüne bağlanmıştır.
- ☞ Protokole göre Avusturya Arşidükü Ferdinand'ın, Osmanlı sadrazamına eşit kabul edilmiştir.

Macar Kralı Jan Zapolya'nın ölümünden sonra Ferdinand, Macaristan'ı topraklarına katmak üzere harekete geçmiştir. Macaristan meselesine kesin çözüm bulmak isteyen Kanuni, 1541'de Budin Seferi'ne çıkmış ve Habsburg kuvvetlerini bir baskın harekâtıyla dağıtmıştır. Bu zafer sonrası Budin, beylerbeylik merkezi yapılmıştır.

Zigetvar Seferi (1566)

Avusturya'nın; Osmanlı yönetimindeki Macar topraklarına saldırıları sürdürmesi üzerine Kanuni, 1566'da Zigetvar'a sefere çıkmış, hücumlar sürerken vefat etmiştir. Ordunun moralinin bozulmaması için vefatı askerden gizlenmiş ve ertesi gün Zigetvar fethedilmiştir.

Osmanlı-Safevi İlişkileri

Safevilerin Doğu Anadolu topraklarını tehdit etmesi ve Habsburglar ile Osmanlı'ya karşı ittifak arayışında olması üzerine düzenlenen Irakayn Seferi sonucunda Tebriz ve Bağdat fethedilmiştir. Böylece Osmanlı yönetimi Bağdat beylerbeyliğini kurmuştur. Ayrıca Basra-Bağdat-Halep hattındaki ticaret yolunun denetimi sağlanmıştır.

Safevilerin Tebriz civarını geri alması üzerine yapılan İran (Tebriz) Seferi ile Tebriz geri alınmış; sınır bölgesinde kurulan Van Beylerbeyliği ile Safevilere set çekilmek istenmiştir.

Şah Tahmasb'ın Osmanlı'ya ait olan Şirvan, Ahlat ve Erçiş'i ele geçirmesi ve Bağdat'ı tehdit etmesi üzerine Nahçıvan Seferi düzenlenmiştir. Şah Tahmasb Kanuni'nin karşısına çıkmayınca 1555 yılında Amasya Antlaşması imzalanmış, Tebriz ve Bağdat Osmanlılarda kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Kapitülasyon Siyaseti

Kapitülasyon; Osmanlı Devleti'nin Hristiyan devletlere dostluk ve sadakat şartıyla, ittifak kurmak ve ticari faaliyetleri yürütmek amacıyla verilen imtiyazlardır.

- ❏ Ekonomik amaç: Topraklarından geçen ve ihraç edilen ürünlerden vergi alarak gelir sağlamaktır.
- ❏ Siyasi amaç: Osmanlı Devleti'nin emniyet ve çıkarlarını korumak amacıyla Hristiyan devletlere imtiyaz vererek müttefik edinmek ve bu sayede Hristiyan birliğini parçalamaktır.

İlk kapitülasyonlar Orhan Bey tarafından Ceneviz Cumhuriyeti'ne verilmiş; sonraki dönemlerde Venedik ve Floransa gibi İtalyan devletler de bu haklardan faydalanmıştır.

Yavuz; Memlûk Devleti'nin Venedik, Katalan ve Fransızlara verdiği kapitülasyonları 1517 yılında yenilemiştir.

Fransa'ya ilk gerçek kapitülasyon II. Selim zamanında, 1569 tarihinde verilmiştir. Bu ayrıcalık sayesinde Doğu Akdeniz'de Fransa'nın ticari faaliyetleri hızla gelişmiş ve Venedik'in Doğu Akdeniz'deki ticari egemenliği Fransa'ya geçmiştir.

İspanya ile mücadele eden İngiltere'ye (1580) ve Hollandalılara (1612) de ticari ayrıcalıklar verilmiştir.

OSMANLI'NIN GÜCÜ VE STRATEJİK RAKİPLERİ

İstanbul'un Fethi'nden sonra, Bizans'tan aldığı ticari imtiyazlarını devam ettirmek isteyen Venedik ve Cenevizliler, Osmanlı Devleti'yle de anlaşmıştır. Avrupa ile ticaretin faydalarını gören Osmanlı yönetimi Venedik ve Ceneviz Cumhuriyeti'ne ticari ayrıcalıklar tanımıştır. Bu ayrıcalıklarla Osmanlı yönetimi, denizci tüccar devletleri kendi tarafına çekmiş ve ihtiyaç duyduğu ürünlerin tedarik faaliyetlerini düzenli şekilde sağlamıştır.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında Osmanlıların en büyük rakibi olan Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu arasında büyük bir çekişme yaşanmıştır.

Osmanlılar, XVI. yüzyılda Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun yönettiği İspanya ile Akdeniz ve Kuzey Afrika'da; Avusturya'yla ise Orta Avrupa'da hâkimiyet mücadelesi vermiştir. Osmanlı Devleti, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na karşı İngiltere, Fransa ve Hollanda'ya yardım etmiş ve kurduğu yakınlıkla bu ülkelere kapitülasyon vermiştir. Aynı zamanda Kutsal Roma-Germen İmparatoru Şarlken'i tehdit eden Protestanlık hareketlerini de dolaylı yoldan desteklemiştir.

Osmanlı Devleti; ticari faaliyetleri Ümit Burnu yoluyla okyanuslar üzerinden yürütmeye çalışan Portekiz'e karşı, kendi çıkarlarını korumak adına Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'na donanma göndermiştir. Ayrıca Akdeniz'deki üstünlük için İspanya ile mücadele etmiştir.

XVI. yüzyılda Şah İsmail tarafından İran'da kurulan Safevi Devleti'nin başlattığı tehdit Yavuz Sultan Selim zamanında Çaldıran Seferi ile önlenmiştir. Daha sonra Memlûk Devleti'ni ortadan kaldıran Osmanlı Devleti, İslam coğrafyasında tek söz sahibi olmuştur.

Osmanlı Devleti, Katolik Kilisesi ve papa ile yakın ilişki içinde bulunan Roma-Germen İmparatorluğu üzerinde tehdit ve baskı oluşturarak Protestanlığın güçlenmesinde ve resmen kabul edilip tanınmasında önemli bir rol oynamıştır. Avrupa'da yer alan İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi millî monarşileri Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na karşı koruyup desteklemek de Osmanlı yönetiminin XV ve XVI. yüzyıllarda izlediği politikalarından biri olmuştur.

KARALARIN VE DENİZLERİN HÂKİMİ

Osmanlı Devleti, İstanbul'un Fethi'nden sonra önemli bir kara gücü hâline gelmiş, XVI. yüzyıldaki faaliyetleriyle de dünya siyasetine yön veren devletlerden biri olmuştur.

XV. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet'in faaliyetleriyle Karadeniz'i, XVI. yüzyılda da Kanuni Sultan Süleyman'ın deniz politikalarıyla Akdeniz'i Türk gölü haline getiren Osmanlı Devleti, denizlerde en güçlü devlet haline gelmiştir.

Coğrafi Keşifler'in Etkileri

XV. yüzyılın ortalarında başlayıp XVI. yüzyılın sonlarına kadar devam eden Coğrafi Keşifler, yeni bölgeleri ve ticaret yollarını ortaya çıkarmış, dünyanın ekonomik, jeopolitik ve jeostratejik dengesini değiştirmiştir.

Coğrafi Keşifler'in Nedenleri

- ☞ Akdeniz'e hâkim olan Osmanlıların Doğu ticaret yollarını kontrol altına alması nedeniyle Avrupalıların yeni ticaret yolları arayışına girmesi
- ☞ Avrupalıların Doğu'da var olan ürünlere ulaşmak ve keşfedilen bölgelerdeki değerli yer altı kaynaklarına sahip olmak istemesi.
- ☞ Avrupalı kralların zenginliğe ulaşmak amacıyla keşif faaliyetlerini desteklemesi.
- ☞ Avrupalı kralların XVI. yüzyılda tek hâkim güç olan Osmanlı Devleti'ne karşı daha güçlü olmak istemesi.
- ☞ Avrupa'da denizcilik ve coğrafya bilgisinin artması.
- ☞ Avrupa'da gemicilik teknolojisinin gelişmesi.
- ☞ Avrupalıların Hristiyanlığı yaymak istemesi.

Coğrafi Keşifler'in Sonuçları

- ☞ Avrupa'da sermaye birikimini sağlayarak Sanayi Devrimi'ne ve makineleşmeye giden süreci başlatmıştır.
- ☞ Orta Çağ Avrupası'nda var olan skolastik düşünce yapısının kırılmaya başlaması yeni bir ekonomi anlayışını getirmiştir.
- ☞ Avrupa'nın zenginleşmesine bağlı olarak Rönesans ve Reform sürecini başlatan fikir yapısı ortaya çıkmıştır.
- ☞ Burjuva sınıfı toplumsal ve ekonomik olarak önem kazanmıştır.
- ☞ İspanya ve Portekiz gibi sömürge imparatorlukları kurulmuştur.
- ☞ Akdeniz ticaretinin önemi azalırken Avrupa'nın Atlantik kıyılarındaki limanlar önem kazanmaya başlamıştır.
- ☞ Büyük bölümü Osmanlı hâkimiyetinde olan İpek ve Baha-

rat yollarının önemi azalmış, bu durum Osmanlı bütçesini sarsmıştır.

- ☞ Keşfedilen yerlerden Avrupa'ya taşınan altın ve gümüş gibi yer altı kaynakları, Osmanlı akçesinin değer kaybetmesine neden olmuştur.

Hint Deniz Seferleri**Nedenleri**

- ☞ Ümit Burnu'nun keşfedilmesiyle birlikte eski ticaret yollarının öneminin azalması
- ☞ Ticari faaliyetlerin tekrar Akdeniz'de yoğunlaşmasını isteyen Osmanlı Devleti'nin, Kızıldeniz kıyılarında genişlemeye çalışması.
- ☞ Osmanlıların, sömürgeci Portekizlileri bu bölgeden uzaklaştırmak ve böylece kutsal topraklar üzerindeki tehdidi bertaraf etmek istemesi
- ☞ Hindistan'daki Müslümanların ve Sumatra'daki Açe İslam Sultanlığı'nın Portekizlilere karşı Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi

Kanuni Dönemi'nde;

- Hadım Süleyman Paşa,
- Piri Reis, Murat Reis
- Seydi Ali Reis

komutasında dört farklı sefer düzenlenerek sömürge faaliyetleri yürüten Portekizlilere karşı Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'nda mücadeleye girilmiştir.

Sonuçları

- ☞ Osmanlı Devleti Portekizlileri bölgeden tamamen uzaklaştıramamıştır. Kürek gücüne dayalı Osmanlı gemileri (kadirga), dar sularda Portekizlilere karşı üstün gelirken okyanusta Portekizlilerin rüzgâr gücüne dayanan kalyonlarına karşı başarısız olmuştur.
- ☞ Osmanlıların ısrarlı mücadelesi, Portekizlilerin hareketlerini kısıtlamış ve bu durum bölgedeki Portekizlilerin ticari faaliyetlerine darbe vurmuştur.
- ☞ Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda süren mücadeleler, eski ticaret yollarının bir süre daha aktif olmasını sağlamıştır.
- ☞ Kızıldeniz ve Basra'da önemli noktalara hâkim olan Osmanlı Devleti, Akdeniz ticaretini yeniden hareketlendirmiştir.
- ☞ Eritre, Habeşistan ile Yemen ve Aden kıyıları hâkimiyet altına alınmıştır.

Akdeniz'de Güçler Değişiyor

1571 yılındaki İnebahtı yenilgisinden sonra Papalık, İspanya ve Venedik ittifakı Osmanlıların Akdeniz'deki varlığını tehdit etse de İngiltere ve Hollandalıların Atlantik kıyılarında İspanya'ya yürüttükleri mücadele, İspanya'nın Akdeniz hâkimiyetinde Osmanlı Devleti'ne karşı bir tehdit oluşturmasını önlemiştir.

Katolik İspanya ile rekabeti sürdüren İngiltere, Osmanlı Devleti ile İspanya arasındaki mücadeleden istifade etmek istemiştir. İngiltere'nin Protestanlık mezhebine sıcak bakması da Osmanlı Devleti'ne yaklaşmasının nedenlerinden biri olmuştur. Sonuçta Osmanlı Devleti, ekonomik avantaj sağlamak ve Hasburglara karşı müttefik edinmek amacıyla 1580'de İngiltere'ye; daha sonra da dünya ticaretine yön vermeye başlayan Hollanda'ya ticari ayrıcalıklar tanımıştır.

XVI. yüzyılın sonlarında İspanya'nın denizlerdeki üstünlüğüne son veren devlet İngiltere olmuştur. İngiltere ve Hollanda sahip oldukları deniz güçleri sayesinde İspanyol- Portekiz İmparatorluğu'nu çökerterek Akdeniz'e hâkim olmuştur.

OSMANLI'NIN KALBI: TOPKAPI SARAYI

Bilinen ilk Osmanlı sarayı Orhan Gazi tarafından Bursa'da yaptırılmıştır. I. Murad zamanında Edirne Sarayı, İstanbul'un Fethi'nden sonra da Eski Saray inşa edilmiştir. 1465-1478 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet tarafından bugün Sarayburnu denilen mevkide ise Topkapı Sarayı yaptırılmıştır. Topkapı Sarayı; Birun (Dış saray), Enderun (İç saray) ve Harem olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmiştir.

Topkapı Sarayı'nın Bölümleri

Birun	Farsça'da "dış" anlamına gelir ve sarayın en geniş bölümüdür. Saray muhafızları ve çalışanları burada yer alırdı. Birunda; adalet kasrı, kubbealtı, hastane, mutfaklar, ahırlar, erzak odaları, odun ambarları, çalışanların koğuşları, kayıkhaneler, bostanlar, bahçeler, cirit oyunu ve ok atış talimleri için alanlar ve küçük meydanlar bulunurdu.
Enderun	Farsça "iç" anlamına gelir. II. Murad tarafından devlet adamı yetiştirmek için ilk defa Edirne Sarayı'nda kurulan bu bölüm, Fatih tarafından Topkapı Sarayı'nda da uygulandı. En seçkin devşirme çocuklarının eğitildiği ve Osmanlı devlet sisteminin üst düzey yöneticilerinin yetiştirildiği bir okul niteliğindeki Enderun Mektebi bu bölümde yer alırdı.

Harem

Padişahın evi olan haremde, padişahın ailesi ve cariyeler bulunurdu. Hanedan üyeleri ve dârussaâde ağası dışında hiç kimse buraya giremezdi. Haremde Enderun'dakine benzer bir eğitim ve teşkilat sistemi vardı.

Birundaki Görevliler

Müneccimbaşı: Gelecekle ilgili tahminlerde bulunur.

Hekimbaşı: Sarayda bulunan hekimlerin başıdır.

Padişah hocaları: Üst düzey ilmiye kademesiyle hizmet eden hocalardır.

Şehremini: Sarayın ihtiyaçlarını sağlayan, kamu yapılarının tamirat ve bakım işlerine bakan kişidir.

Darphane emini: Para basımından sorumlu görevlidir.

Matbah-ı amire emini: Sarayın mutfağından sorumlu görevlidir.

Emir-i âlem: Saltanat sancaklarından sorumludur.

Kapıcılar kethüdası: Sarayın kapılarını bekleyen görevlilerin başıdır.

Çaşıgır başı: Sofra hizmetlerini yapan görevlilerin başıdır.

Bostancı: Sarayın bahçeleri, bostanları ve sahillerinden sorumlu görevlidir.

Ehli Hiref: Saray sanatkarlarıdır.

Çavuşbaşı: Divân-ı Hümâyûn (Kubbealtı) toplantılarında mübaşirlik yapan ve teşrifat hizmeti yapan görevlilerin başıdır.

Endurundaki Görevliler

Has odabaşı: Padişahın odası olan Has Oda'nın amiridir.

Silahdar ağa: Padişahın silahlarından sorumlu olan görevlidir.

Çuhadar ağa: Padişahın kaftan ve kürklerinden sorumludur.

Rikabdar: Padişahın ayakkabılarından sorumludur.

Kapı ağası: Sarayın genel sorumlusu ve sarayda padişahın mutlak vekilidir.

Harem'deki Görevliler

Vezîriâzam: Padişahın mutlak vekili olup siyasi ve askerî alanda geniş yetkilere sahipti. Padişahın mührünü taşırdı.

Vezirler: Vezîriâzam'ın yardımcılarıdır. Sayıları bazı padişah dönemlerinde değişmiştir.

Kazaskerler: Yargı ve eğitim teşkilatı ile taşra yönetiminden sorumluydu. Sayıları Anadolu ve Rumeli olmak üzere 2 tane idi.

Defterdarlar: Osmanlı maliyesinden sorumluydu. Sayıları Anadolu ve Rumeli olmak üzere 2 tane idi.

Nişancı: Ferman ve beratlarla padişahın tuğrasını çeker, devleti iç ve dış yazışmalarını yapar, tımar ve zeamet arazilerin kayıtlarını tutardı.

Yeniçeri ağası: Yeniçeri Ocağı'nın kumandanıdır. Vezir rütbesi olan Yeniçeri ağası, divan toplantılarına katılırdı.

Kaptanıderya: Donanma komutanıdır. XVI. yüzyıldan itibaren divan toplantılarına katılmıştır.

PADİŞAH, HANEDAN VE KANUNNAME-İ ALİ OSMAN

Osmanlı devlet düzeni, saltanatın dokunulmazlık inancına ve otoritenin karar birliğine dayanırdı. Padişah, ülkenin ve devletin tek sahibidir. Osmanlı siyasi yaşamında bütünlüğün ve istikrarın devamı sadece bu prensibin korunmasıyla sağlanırdı. Mutlak otorite sahibi olan padişahı, mührünü verdiği sadrazam (vezîriâzam) temsil ederdi.

Eski Türk devlet teşkilat geleneğine göre ülke, hanedanın ortak malı kabul edilirdi. Bu anlayışı sürdüren Osmanlı Devleti'nde de padişah, hanedanın erkek üyelerinden biri olmalıydı. Tahta geçme konusunda kesin bir kural olmadığı için hanedan üyeleri arasında taht mücadelesi yaşanabilirdi.

Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi kuvvetlendirilmek ve istikrarı sağlanmak amacıyla bazı uygulamalara gidilmiştir:

- Veraset uygulamasında düzenlemeler yapılması. I. Murad zamanında kabul edilen "Ülke padişah ve oğullarındır." anlayışının yerine Fatih zamanında "Ülke toprakları padişahındır." anlayışı getirilmiştir.
- Devletin bekası (nizam-ı alem) için padişahlara kardeşlerini öldürme (kardeş katli) izninin verilmesi.
- Fatih zamanında, daha önce uygulanan kanunlarla kendi kanunlarının birleştirilerek "Kanunname-i Ali Osman" oluşturulması.
- Divân-ı Hümâyûn başkanlığının vezîriâzama bırakılması.
- Müsadere usulünün uygulanması.
- Haremden evlenme usulünün uygulanması.

Şehzadelerin Eğitimi

Saray geleneğine göre dört yaşına gelen şehzade, haremdeki Şehzadegân Mektebinde ilk eğitimine başlardı. "Bed-i Besmele Merasimi" denen ve bütün devlet adamlarının katıldığı büyük bir törende şehzadeye, konusu besmele öğretimi olan ilk dersi şeyhülislam verirdi.

I. Murad Dönemi'nden itibaren ise şehzadeler on dört, on beş yaşına geldiklerinde, sancakbeyi olarak görevlendirilmeye başlandı. Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi.

Sancağa çıkma usulünün temel amacı, ileride padişah olacak olan şehzadelerin devlet yönetiminde tecrübe kazanmasını sağlamaktır. Sancağa çıkan şehzadenin yanında "Lala" denilen tecrübeli bir devlet adamı bulunurdu.

TOPLUMUN HARCİ, MİLLET SİSTEMİ

Osmanlı toplum yapısı din, dil ve ırk bakımından farklı kökenlerden gelen insanların bir arada yaşamasına dayanır.

"Millet" kavramı Osmanlı klasik döneminden itibaren dinî zümreleri tanımlamak için kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde yasal statüleri belirli olan dinî cemaatlara millet denilmiştir. Hâkim millet konumundaki Müslüman Türkler, Osmanlı toplumunun asli unsurunu oluşturur. Gayrimüslimler ise Müslüman Türklerin himaye ettiği Musevi ve farklı mezheplere mensup Hristiyan milletlerden oluşmaktadır. Bu milletler, kendi din, mezhep ve gelenekleri çerçevesinde ayrı bir topluluk olarak ifade edilmiş, idari ve toplumsal bir örgütlenme modeliyle yönetilmiştir.

FETHEDİLEN YERLERDE İSLAM KÜLTÜRÜNÜN ETKİSİ

Osmanlı Devleti, fethettiği topraklarda Müslüman ve gayrimüslim toplumların bir arada ve güven içerisinde yaşamasını sağlamıştır. Gayrimüslimler için istimâlet ve uygulanan diğer politikaların tamamı farklı din, mezhep ve ırktan gelen toplumların birlikte yaşamasını kolaylaştırmıştır. Osmanlı yönetimi, fethedilen topraklardaki Rum, Ermeni ve Yahudilere; kanunlara uydukları, belirlenen vergileri ödedikleri, asayiş ve düzeni korudukları sürece kendi mahkeme, okul ve hastane gibi kurumlarını yaşatma olanağını vermiştir.

Osmanlılar, gayrimüslim toplumların İslamiyete geçmesi için planlı bir faaliyete girişmemiştir. Ancak Anadolu'daki Rumların çoğu, zaman içerisinde kendi istekleriyle Müslüman olmuştur. Gayrimüslim toplumlarda görülen bir diğer değişim de onların Türkçe öğrenmesidir.

Şehirlerde yaşayan halk; cami ve mescit gibi ibadethanelerin yanı sıra kahvehane, bozahane gibi sosyal mekânlarda veya panayır, şenlik gibi etkinliklerde bir araya gelmiştir. Bu mekân ve faaliyetler, Türk toplumunda kaynaştırıcı bir özellikte olup bireylerin sosyal bağlarının kuvvetlenmesinde, geleneklerin inançların yaşatılmasında etkili olmuştur.

OSMANLI'DA TOPRAK MÜLKİYETİ VE ÇİFTHANE SİSTEMİ

Osmanlı toprak sisteminin temeli İslam toprak hukukuna dayanmaktadır. Osmanlı yönetimi toprak sistemini daha önceki Müslüman Türk devletlerinin toprak sisteminden alarak oluşturmuştur. Bunun yanında Osmanlı idaresi, bu konuda Roma, Bizans ve eski İran medeniyetlerinin sistemini de dönemin şartlarına göre uyarlayarak kullanmıştır.

Osmanlı toprak sisteminde arazi genel olarak mirî, mülk ve vakıf olmak üzere üçe ayrılmıştır.

Mirî Arazi	
Mülkiyeti devlete ait olan topraklardır. Bu toprakların kullanım hakkı, kira bedeli alındıktan sonra sözleşmeyle reayaya bırakılmış ve reayadan ürün karşılığı vergi alınmıştır.	
Dirlik	Mirî arazi içindeki en geniş topraklardır. Maaş karşılığı verilen dirlik toprakları gelirine göre has, zeamet ve tımar olarak üçe ayrılırdı.
Arpalık	Saray adamlarına ve ilmiye sınıfından bazı yüksek rütbeli kişilere maaşlarına ek olarak verilen arazilerdir. Bu kişiler, görevlerinden ayrıldıktan sonra ise emekli maaşı olarak ölünceye kadar bu arazilerin gelirlerini alırlardı.
Paşmaklık	Padişahın annesi, kızları veya kız kardeşleri gibi saray kadınlarına verilen arazilerdir.
Yurtluk ve Ocaklık	Bir bölgenin eski sahibi olan ve o bölgenin Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayan devlete sadakatle bağlılıklarını bildiren mahallî beylere verilen arazilerdir.
Malikâne	Osmanlı Devleti'nin; fetihleri kolaylaştırmak ve teşvik etmek için seferlere katılan önemli komutanlara, dervişlere ve ahilere fethedilen ülkelerde verilen topraklardır.
Mukataa	Osmanlı maliyesinin vergi toplama biçimlerinden olan mukataa, geliri doğrudan merkez hazinesine giden mirî arazileri de ifade eder.

Mülk Arazi	
Mülkiyeti kişilere ait olan topraklardır. Geliri ve kullanma hakkı şahsın kendisine ait olan bu tür arazilere sahip olanlar; arazilerini satma, vakfetme ve hibe etme hakkına sahipti. Mülk arazi öşrî ve haracı olmak üzere ikiye ayrılıyordu.	
Öşrî Topraklar	Müslümanlara ait topraklardır. Bu tür toprak sahipleri ürettikleri ürünün 1/10'ini "öşür" olarak devlete ödemektedir.
Haracı Topraklar	Gayrimüslimlere ait topraklardır. Bu tür toprak sahipleri ürettikleri ürünün 1/5'ini "haraç" olarak devlete ödemektedir.
Vakıf Arazi	
Hayırsever mülk sahiplerinin gelirleriyle cami, mescid, medrese, zaviye gibi sosyal amaçlı kurumların giderlerinin karşılanması için vakfettikleri arazilerdir. Bu arazileri reaya işlemekte, reayanın vermesi gereken vergiler sadece vakıf giderleri için harcanmaktadır.	

Osmanlı yönetimi, köylü ailelere, bir çift öküzün işleyebileceği kadar mirî araziye belirli şartlar altında kiraya vermiştir. "Çift" denilen bu arazi, verimine göre 50 ile 150 dönüm arasında değişmiştir. Bir çift öküzün işleyebildiği arazilerin tümüne çiftlik, köylü ailesine ise hane denmiştir. Bu topraklardan "çift resmi" adı altında vergi alınmıştır.

Çiftthane sistemi, toprakların büyük çiftlikler hâline getirilmesini önlemiş ve ekonominin temeli olan tarımın tekelleşmesine izin vermemiştir. Osmanlı yönetimi bu sistem ile toprakların bağımsız şekilde işletilmesini ve tarımsal üretimin sürdürülmesini garanti altına almıştır.

İşlediği toprağını haklı bir neden olmaksızın terk ederek başka yerlere göç eden veya başka işlerle uğraşmaya başlayan dolayısıyla arazisini üç yıl boş bırakan kimselerden "çiftbozan resmi" adı altında bir vergi alınırdı.

LONCA TEŞKİLATI

Loncalar, İslam toplumlarında var olan fütüvvet ve Ahilik teşkilatlarının değişikliğe uğramış bir devamıdır.

Lonca Teşkilatı, şehrin nüfusuna göre üretim miktarının ayarlanması ve ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde (narh) etkili olmuştur. Bu teşkilat içinde her iş kolunun başında o koldaki ustalar tarafından seçilen bir şeyh, bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunurdu. Bu kişilerin; mesleğe usta yetiştirmek, temin ettiği hammaddeleri üyelere dağıtmak, üretilen malların denetlenip standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve üyeler arasında dayanışmayı sağlamak gibi görevleri vardı.

OSMANLI'DA VAKIF MÜESSESESİ

Vakıf, kişilerin taşınır ya da taşınmaz mallarını toplum yararına ebedî olarak bağışlamasıdır. Osmanlı Devleti'nde toplumdaki sosyal dengenin sağlanmasında etkili olan vakıflar; sosyal barışın ve adaletin korunmasında devlet, toplum ve fert ilişkisinin olumlu yönde gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Devlet; cami, imarethane, medrese, şifahane, hamam ve kervansaray gibi dinî ve sosyo-ekonomik tesisleri vakıflar yoluyla yaptırmıştır.

1. Aşağıda verilen kavramları kısaca açıklayınız.

Emir-i âlem:

Paşmaklık:

Nişancı:

Kapitülasyon :

2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoritenin güçlendirilmesi ve istikrarın sağlanması için yapılan uygulamalardan 4 tanesini yazınız.

➤

➤

➤

➤

3. Vakıf sistemi nedir? Kısaca bilgi veriniz.

4. Millet sistemi nedir? Kısaca açıklayınız.

5. Çifhane sistemi hakkında kısaca bilgi veriniz.

6. Aşağıda verilen cümlelerin sonuna doğru için (D) yanlış için (Y) işaretlemesini yapınız.

- Topkapı Sarayı, Enderun ve Harem adı verilen iki bölümden oluşurdu. ( )
- Fatih Sultan Mehmet, merkezî otoriteyi güçlendirmek amacıyla müsadere usulünü uygulamıştır. ( )
- Anadolu ve Rumeli kazaskerleri Osmanlı yargı ve eğitim teşkilatı ile taşra idaresinden sorumluydu. ( )
- İstanbul Antlaşması'na göre Avusturya Arşidükü Ferdinand, protokolde Osmanlı sadrazamına eşit kabul edilmiştir. ( )
- Kanuni zamanında Belgrad'ın fethiyle Orta Avrupa'nın önemli bir kilidi açılmış oldu. ( )
- Osmanlı Devleti'nde ilk kapitülasyonlar Osman Bey döneminde Ceneviz Cumhuriyeti'ne verilmiştir. ( )
- Şehzadegân Mektebi, en seçkin devşirme çocuklarının eğitildiği ve Osmanlı devlet sisteminin üst düzey yöneticilerinin yetiştirildiği bir okuldu. ( )
- Hint Deniz Seferleri ile Yemen ve Aden kıyıları, Eritre ve Habeşistan'ın kuzeybatı bölgesi hâkimiyet altına alınmıştır. ( )
- Zigetvar Seferi sırasında hücumlar sürerken Kanuni Sultan Süleyman vefat etmiştir. ( )
- Kanuni Sultan Süleyman zamanında Osmanlı Devleti, Akdeniz'de İspanya, Hint Okyanusu'nda Portekiz'e karşı mücadele etmiştir. ( )

7. Aşağıdaki boşluklara uygun terimleri yazınız.

Öşür	Lala Haraç	Vezîriâzam
Şeyhülislam	Burjuva	Mirî
Atabey	Ruhban Vakıf	

- Sancağa çıkan şehzadenin yanında ..... denilen tecrübeli bir devlet adamı bulunurdu.
- Müslüman toprak sahipleri ürettikleri ürünün 1/10'ini ..... olarak devlete ödemekteydi.
- Mutlak otorite olan padişahı, mührünü verdiği ..... temsil ederdi.
- ..... toprakların kullanım hakkı, kira bedeli alındıktan sonra sözleşmeyle reayaya bırakılmış ve reayadan ürün karşılığı vergi alınmıştır.
- Coğrafi Keşifler ile birlikte ..... sınıfı toplumsal ve ekonomik bir sınıf olarak önem kazanmıştır.

9. Sancağa çıkma usulünün temel amacı nedir, açıklayınız.

10. Mülk arazi hakkında kısaca bilgi veriniz.

8. Mirî arazi türlerinden 4 tanesini yazınız.

-
-
-
-